

УДК 339.562

*Лупак Р.Л.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет*

СЕКТОРАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Виявлено, що для економіки України властиво перебувати у високій залежності від імпортних поставок товарів (послуг) та малоефективно реалізовувати політику із їх заміщення виробленими аналогами. З огляду на регіональні особливості, рівень імпортозалежності є диференційованим і зростає (знижується) по мірі переміщення товарної маси імпорту по окремим територіям держави. Вивчення імпортозалежності з погляду секторального виміру об'єктивно доводить специфічність рис її виникнення. Робота у цьому напрямі дозволяє уточнити концептуальні засади реалізації державної політики імпортозаміщення та доповнити їх секторальною специфікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження імпоротної політики можна віднести до тих питань, які традиційно викликали високий інтерес з боку науковців і практиків. Спектр наукових підходів до пояснення функціональних аспектів проникнення імпорту на внутрішній ринок країни було

сформовано на основі фундаментальних досліджень П. Самуельсона, Дж. Хікса, М. Фелдстайна, М. Бруно, Ф. Модільяні, Д. Патінкіна та ін., які у другій половині ХХ ст. представляли модель економічного розвитку держави через процеси витіснення імпортованих товарів вітчизняними, пріоритетного використання внутрішніх ресурсів, відмови від зовнішніх джерел фінансування економіки.

Сучасні тенденції посилення імпортової залежності різними країнами світу обґрунтовуються в наукових працях К. Бархоумі, П. Ватсона, А. Венейблса, Х. Касахари, П. Кольє, С. Кука, Б. Лефем, Г. Федосєєва та ін. Проблемні аспекти імпортозалежності в новій історії України вивчаються Т. Васильцівим, О. Власюком, В. Волошиним, В. Геєцем, В. Горбуліним, А. Двігун, Я. Жалілом, О. Ляшенко, О. Собкевич, А. Сухоруковим, А. Шевченком, Л. Шинкарук та ін. Проте, попри вагомий внесок науковців, усе більше актуалізується необхідність уточнення секторальних особливостей формування імпортозалежності економіки країни, що дозволяє раціональніше визначити пріоритетні напрями, засоби, інструменти її подолання.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування виявлених секторальних особливостей імпортозалежності економіки України та розробка практичних рекомендацій щодо її подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вивчення секторальних особливостей імпортозалежності необхідно згрупувати галузі національної економіки в окремі сектори, зокрема використавши теорію структурних змін (гіпотези трьох секторів економіки) А. Фішера [1, с. 24-38; 2, с. 32-110], К. Кларка [3, с. 201-266], Ж. Фурастьє [4, с. 5-20]. Таким чином секторально економіку України поділимо на первинну, вторинну і третинну (табл. 1).

Таблиця 1

Показники імпортозалежності за секторальною структурою економіки України у 2005-2015 рр.

Сектори економіки	Показники	Рік										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Первинний	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	11,4	11,8	15,1	21,3	14,2	19,3	26,1	23,0	19,9	11,2	9,6
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	25,8	22,1	20,9	20,7	25,9	26,2	26,4	22,8	20,4	17,6	18,9
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,35	0,31	0,25	0,45	0,52	0,42	0,44	0,64	0,76	1,15	1,20
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	57,6	54,8	53,4	56,9	66,9	61,9	63,4	70,0	60,4	63,5	70,0
	імпортна квота, %	91,8	87,9	89,0	83,0	98,9	96,8	98,1	93,9	70,7	57,9	56,9
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,01	1,04	0,99	1,07	0,84	1,02	0,99	1,04	1,33	1,22	1,02
Вторинний	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	26,9	34,5	47,4	67,5	31,3	43,7	62,1	66,1	64,4	43,5	33,5
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	60,7	64,7	65,7	65,4	57,1	59,5	62,7	65,5	66,1	68,3	65,8
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,24	1,08	1,03	0,94	1,10	1,10	1,00	0,84	0,76	0,82	0,82
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	108,4	91,1	92,0	100,5	96,4	117,9	126,2	147,5	99,5	105,4	152,5
	імпортна квота, %	85,9	84,9	89,8	107,0	87,7	105,9	126,5	194,4	129,9	130,5	128,0
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,01	1,01	0,94	0,84	1,22	0,83	0,84	1,20	1,50	1,00	1,02

продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Третинний	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	6,0	7,0	9,7	14,3	9,3	10,5	10,8	11,8	13,1	9,0	7,8
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	13,4	13,2	13,4	13,9	17,0	14,3	10,9	11,7	13,5	14,1	15,3
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,27	1,32	1,20	1,06	1,19	1,29	1,42	1,41	1,33	1,22	1,31
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	13,7	13,0	12,8	13,6	13,6	13,4	12,1	12,5	12,1	13,2	17,2
	імпортна квота, %	13,2	12,5	12,5	13,5	13,2	12,9	11,5	11,9	11,6	12,9	15,5
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,02	1,06	1,00	0,93	1,02	1,03	1,11	0,97	1,02	0,90	0,83

Джерело: складено автором за [5]

Так, отримані результати засвідчують високу імпорту залежність вторинного сектора економіки України, яка за останнє десятиліття лише посилилась. У 2015 р. обсяг імпорту у вторинному секторі склав 33,5 млрд дол. США, що на 16,1 млрд дол. США або майже 2,0 рази більше, ніж у первинному та третинному секторів разом взяті. Тут, насамперед, визначальною є техніко-технологічна залежність, яка пов'язана з накопиченням відсталості та застарілістю виробничих потужностей національної промисловості (у переробній промисловості рівень зношеності основних засобів підвищився з 59,2 % (2005 р.) до 75,8 % (2015 р.) – на 16,6 в.п.) [6, с. 16-17]. Закріплення низькотехнологічної структури економіки призвело до того, що у 2015 р. частка імпорту у внутрішньому споживанні вторинного сектора склала 152,5 %, а покриття експорт імпорту – 82,0 %. Негативно, що проникнення імпорту відбувається високими темпами, зокрема упродовж 2005-2015 рр. його обсяг збільшився на 6,6 млрд дол. США або 24,5 в.п., частка у внутрішньому споживанні зросла на 44,1 в.п., а покриття експортом знизилось на 42,0 в.п.

Про високу імпортозалежність вторинного сектора свідчать і інші показники. Зокрема, протягом останніх п'яти років спостерігається перевищення імпорту над ВВП (станом на 01.01.2016 р. становило 28,0 %, а найбільше у 2012 р. – 94,4 %), втім позитивно, що ВВП зростав більшими темпами, ніж імпорт (у 2015 р. на 2,0 в.п., а найбільше у 2013 р. – 50,0 %).

Відомо, що вторинний сектор економіки є визначальним порівняно із іншими секторами при забезпеченні розвитку країни, оскільки об'єднує галузі, котрі здійснюють виробництво готової до споживання продукції. Негативно, що основна маса імпорту в національній економіці перерозподіляється саме у вторинному секторі (у 2015 р. частка сектору у загальному обсязі імпорту дорівнювала 65,8 % і порівняно з 2005 р. підвищилась на 5,1 в.п.) і це не може не створювати істотних загроз економічній безпеці нашої держави.

Відмітимо, що за такої критичної ситуації у вторинному секторі економіки в Україні досі не розроблено та імплементовано національну стратегію забезпечення технологічної конкурентоспроможності на довгострокову перспективу, принаймні до 2020 р., не реформовано наявну організаційно-інституційну систему управління технологічним розвитком, повільно відбувається розбудова фінансової інфраструктури технологічного та інноваційного виробництва, не створено ефективних каналів обміну високими технологіями між Україною і Світом тощо [7, с. 260-264].

Імпортна залежність первинного і вторинного секторів національної економіки є нижчою за загальнодержавне значення і це дозволяє стверджувати про існування в них достатнього ресурсу для конкуренції на внутрішньому ринку із аналогічною імпортною продукцією. Особливо це виражено у первинному секторі, що об'єднує ресурсно-сировинні галузі економіки (сільське господарство, добувну та лісозаготівельну промисловість, рибальство). Так, за остання десятиліття у 2015 р. імпортовано у первинний сектор національної економіки найменше товарів (послуг) – 9,6 млрд дол. США, частка сектору у загальному обсязі імпорту одна з найменших – 18,9 %, вдруге експорт повністю покрив імпорт маючи запас у 20,0 %. Також позитивно, що істотно знизився рівень імпортової квоти – на 35,0 в.п. (з 91,8 % у 2005 р. до 56,8 % у 2015 р.) та у більшості років ВВП зростав випереджаючими темпами ніж імпорт.

Поряд з тим, упродовж 2005-2015 рр. рівень внутрішнього споживання імпорту у первинному секторі національної економіки постійно зростав і у 2015 р. досягнув найвищого значення – 70,0 %, що на 12,4 в.п. більше порівняно з 2005 р. Відмітимо внутрішні передумови, що вплинули на таку тенденцію: низький науково-технічний рівень виробничих процесів та відсутність вітчизняних ефективних сучасних інформаційно-індустріальних технологій і техніки; недостатню зацікавленість

вітчизняних підприємств фінансувати власними силами наукові та науково-технічні роботи і зміцнювати зв'язки з науковими структурами; незадовільні фінансові результати діяльності підприємств, передусім через збільшення собівартості продукції та зниження рівня використання виробничих потужностей; відсутність інтеграційних і технологічних зв'язків із іншими секторами економіки, які б були об'єднані у єдиний технологічний ланцюг виробництва продукції високого ступеня готовності; звуження ресурсно-сировинної бази через гібридну військову агресію та втрату державного контролю над частиною територій Донбасу [8].

Серед секторів національної економіки найнижчий рівень імпортозалежності властивий третинному сектору, який включає економічну діяльність, пов'язану із послугами. Втім останні тенденції засвідчують про поступове зростання залежності сектору від поставок імпорту. Так, збільшився обсяг імпорту на 1,8 млрд дол. США або 30,0 в.п. (з 6,0 млрд дол. США у 2005 р. до 7,8 млрд дол. США у 2015 р.), підвищилась до 15,3 % частка сектора у загальному обсязі імпорту (за останні п'ять років найвище значення), зростання імпорту було випереджаючим порівняно з ВВП (у 2015 р. на 17,0 в.п.).

Відмітимо, що на початок 2016 р. імпортозалежність третинного сектора національної економіки була найвищою за увесь аналізований період, про що свідчать значення частки імпорту у внутрішньому споживанні (17,2 %) та імпортової квоти (15,5 %). З однієї сторони, можна стверджувати, що зростання імпортозалежності обумовлене інтенсивним розвитком економіки країни, в рамках якого виникла додаткова потреба у використанні сучасних інноваційно-технологічних продуктів, а з іншої – низькою якістю споживчих товарів і послуг вітчизняних підприємств та організацій, яка не дозволяє забезпечувати економічний розвиток країни і, відповідно, відбувалась їх заміна імпортом. Тут варто притримуватись другого варіанту, коли очевидно є неконкурентоспроможність наявної моделі надання вітчизняних послуг, яка малоефективно сприяє підвищенню інвестиційного та споживчого попиту на продукцію внутрішніх виробників.

В Україні досі ігнорується сервісний підхід при наданні комерційних послуг, а особливо суб'єктами адміністрування. Також повільно відбувається перехід до послуг з високою доданою вартістю в тих галузях економіки, за якими існують ресурсні переваги. Посилює негатив для економіки те, що реорганізаційні процеси у третинному секторі національної економіки мало пов'язані з формуванням якісного людського капіталу та виведенням його на новий рівень розвитку.

Щодо національної системи надання адміністративних послуг, то її децентралізації відбувається дуже повільно, роботою громадяни залишаються мало задоволені (у 2015 р. 52,0 %) та недостатньо поінформовані (67,0 %) [9], питання розвитку досі законодавчо не врегульовані, зокрема щодо встановлення адміністративного збору, повноцінного впровадження електронного документообігу, запровадження багатоканального підходу у наданні державних послуг. Все це лише посилює використання імпортних технологій і залежність від них.

Також залишаються невирішеними питання, до прикладу в галузі освіти (щодо удосконалення стандартів освіти, фінансового забезпечення функціонування професійно-технічної та вищої освіти, диверсифікації форм освіти), науки (щодо стимулювання фундаментальних і прикладних досліджень, зміцнення матеріально-технічної бази, інтеграції у світовий науковий простір), інформації та телекомунікації (щодо державної підтримки розвитку індустрії програмної продукції, роздержавлення та розвитку суспільного мовлення, захисту медійного та загалом інформаційного простору), соціального забезпечення (щодо розвитку пенсійної системи, запровадження медичного страхування, формування цілісного соціального страхування).

У підсумку відмітимо, що розвиток третинного сектора національної економіки відбувається досить повільно і зростання його імпортозалежності істотно ослаблює економічну безпеку держави в умовах необхідного переходу промислово-виробничого комплексу на новий технологічний рівень. Очевидно, що імпортування інноваційних технологій стимулює розвиток країни на окремому етапі, хоча і вимагає значних фінансових ресурсів, але це не повинно тривати довгий час і більше мати цільовий характер. На нашу думку, у третинному секторі національної економіки має бути чітко визначені критичні імпортні продукти, які у близькому майбутньому необхідно використовувати при збільшенні його результативності та масштабів. Таким чином вдасться підвищити безпеку, побудувати комплексний захист та забезпечити стійкість національної критичної інфраструктури із врахуванням всього існуючого спектру загроз при зростанні імпортозалежності економіки.

Втім, виділення трисекторної моделі також не в повній мірі дозволяє з'ясувати сучасний стан та тенденції імпортозалежності національної економіки і тому варто зробити акцент на функціонування реального сектору, згідно чого вдасться відобразити базові передумови її конкурентоспроможності і життєздатності, а, відтак, і імпортозалежності та економічної безпеки (табл. 2).

Без сумніву, що у секторі матеріального виробництва створюється більша частина ВВП країни, згруповані базові галузі економіки, які формують її конкурентоспроможність, а відтак, і економічну безпеку. Тому виникнення залежності від імпорту у відповідному секторі формує загрозу розвитку національної економіки та перешкоджає фінансовій стабільності і виробничій ритмічності її галузей.

Таблиця 2

Показники імпортозалежності реального сектора економіки України
у 2005-2015 рр.

Складові реального сектора економіки	Показники	Рік										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Сектор матеріального виробництва	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	38,2	38,2	38,2	38,2	24,1	24,4	24,2	88,7	84,0	54,7	43,1
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	87,1	85,4	81,5	75,2	75,1	72,2	71,1	89,0	87,4	87,1	86,5
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,98	1,07	1,37	1,90	1,73	2,28	3,03	0,78	0,76	0,88	0,90
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	92,7	81,6	78,8	81,6	82,0	96,6	113,1	122,3	91,3	98,0	126,1
	імпортна квота, %	94,7	77,4	61,1	47,0	51,4	43,1	34,4	166,1	116,6	110,7	105,5
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,10	1,22	1,27	1,30	0,91	1,19	1,25	0,21	1,42	1,05	1,05
Сектор торговельних послуг	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	4,1	5,1	6,2	9,6	5,5	6,5	6,6	8,5	9,4	5,9	4,6
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	9,3	11,4	13,3	19,0	17,2	19,3	19,4	8,5	9,8	9,4	9,2
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,66	1,57	1,50	1,24	1,60	1,66	1,88	1,60	1,49	1,49	1,87
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	17,9	17,7	15,7	18,3	18,1	17,3	14,6	18,4	18,0	18,3	21,9
	імпортна квота, %	16,0	16,1	14,6	17,6	16,3	15,5	13,0	16,5	16,6	16,8	17,4
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,01	1,00	1,10	0,83	1,08	1,05	1,20	0,57	1,00	0,99	0,97
Сектор індивідуальних (споживчих) послуг	обсяг імпорту сектору, млрд дол. США	1,6	1,4	2,4	3,0	2,4	2,9	3,2	2,5	2,7	2,2	2,1
	частка сектору у загальному обсязі імпорту, %	3,6	3,2	5,2	5,8	7,6	8,4	9,5	2,5	2,8	3,5	4,3
	коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,54	0,86	0,82	0,95	0,82	0,83	0,87	1,20	1,21	0,92	0,77
	частка імпорту у внутрішньому споживанні, %	7,9	5,9	7,2	6,6	7,7	8,0	8,1	5,6	5,1	6,9	9,7
	імпортна квота, %	8,2	6,0	7,3	6,6	7,8	8,1	8,2	5,5	5,1	6,9	9,4
	коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	1,15	1,37	0,82	1,11	0,84	0,96	1,00	1,47	1,09	0,73	0,74

Джерело: складено автором за [5]

Нажаль в Україні утворився саме такий стан реального сектора економіки та ще більше негативно, що імпортозалежність його матеріальної сфери постійно посилюється. Так, упродовж 2005-2015 рр. обсяг імпорту збільшився на 12,8 в.п. (4,9 млрд дол. США), частка імпорту у внутрішньому споживанні – на 33,4 в.п., імпортна квота – на 10,8 в.п., а також знизився рівень покриття експортом імпорту на 8,0 в.п., темп випередження ВВП над імпортом – на 5,0 в.п.

Відмітимо, що при загальному загостренні інвестиційної кризи, збереженні застарілого технологічного укладу, низькому рівні інтелектуалізації праці, збільшенні монополізації ключових галузей економіки та інших негативних тенденціях не варто очікувати розвитку реального сектора економіки, а більше – підвищення рівня імпортозалежності матеріального виробництва є необхідним для збереження та зменшення втрат у забезпеченні належної функціональності внутрішнього ринку. На нашу думку, для подолання цих викликів та загроз насамперед необхідно змінити національну модель співробітництва між промисловими підприємствами, органами державного управління, наукою та громадськістю і, при цьому, керуватись принципами економічної саморегуляції, самодостатності, стабільності та ін.

На шляху формування рамкових умов реалізації державної політики імпортозаміщення особливу увагу слід приділити сектору торговельних послуг, в масштабах якого на сьогодні практично не сформовано бар'єрних можливостей протидії імпорту, а навпаки – посилюється вплив чинників, які стимулюють збільшення його обсягів. Так, до таких чинників слід віднести розширення місткості та зниження монополізації внутрішнього ринку, розбудову торговельної інфраструктури, оновлення законодавчої та нормативно-правової бази регулювання торговельних відносин, покращення можливостей входження у вітчизняну систему торгівлі [8; 10, с. 56-58]. У підсумку можемо спостерігати надмірну імпорту залежність сектору торговельних послуг, яка підтверджується критичними значеннями частки імпорту у внутрішньому споживанні (у 2015 р. близько 22,0 %) та імпортової квоти (більше 17,0 %). Імпортні поставки в торговельну сферу національної економіки особливо у великих обсягах збільшувались у передкризові періоди (у 2008 р. і 2013 р. більше ніж у 2,0 рази порівняно з 2005 р.) та починаючи з 2012 р. їх інтенсивність зростання була вищою, ніж ВВП.

Також сформувалась залежність від імпорту і сектора індивідуальних (споживчих) послуг, втім її оцінюємо як оптимальну та допустиму з огляду на необхідність швидкого вирішення економічних завдань щодо врівноваження дисбалансів розвитку внутрішнього ринку. При цьому такі висновки мають свої об'єктивні передумови, як обмеженість імпорту платоспроможним попитом населення, низька привабливість ринку споживчих послуг для іноземних контрагентів в міру їх невисокої доданої вартості, значна державна підтримка та малоактивний розвиток галузей споживчого сектору.

Для відповідного сектору характерно, що упродовж 2005-2015 рр. не перевищували 10,0 % значення частки імпорту у внутрішньому споживанні, імпортової квоти, частки сектора в загальному обсязі імпорту. Також вдалось посилити експортний потенціал і, тим самим, більше ніж на 20,0 в.п. збільшити рівень покриття експортом імпорту. Попри це імпортна залежність сектору підвищується, що засвідчується прискоренням імпорту порівняно з ВВП (на 41,0 в.п.), збільшенням його обсягу (на 31,3 в.п.) та іншими тенденціями.

Висновки з проведеного дослідження. Вважаємо, що у майбутньому варто очікувати таких тенденцій в секторальному вимірі національної економіки, якщо не буде проведено необхідних структурних змін у сферах виробництва і споживання товарів (послуг). Відтак, у державній політиці імпортозаміщення варто передбачити імплементацію міжнародних стандартів якості виробництва; формування дієвої та дієздатної підприємницької інфраструктури; створення площадок інтеграції виробничого та торговельно-посередницького секторів; удосконалення механізмів кредитування, обліку грошових розрахунків, розвитку інтернет-технологій з продажу вітчизняних товарів; розбудову недержавної системи контролю якості та безпечності товарів, доступності споживчих послуг; деформування структури роздрібного споживання на користь товарів тривалого використання та з вищою часткою доданої вартості. При цьому повинна бути досягнена системність та комплексність структуризації виробничо-споживчих відносин для забезпечення глибинності секторального реформування національної економіки, яке необхідне для ефективного реалізації державної політики імпортозаміщення.

Бібліографічний список

1. Fisher A. Production, primary, secondary and tertiary / A. Fisher // Economic Record. – 1939. – Vol. 15.1. – P. 24-38.
2. Fisher A. The Clash of Progress and Security / A. Fisher. – London : Macmillan, 1935. – 230 p.
3. Clark C. The Conditions of Economic Progress / C. Clark. – London : Macmillan, 1940. – 504 p.
4. Fourastié J. Le Grand Espoir du XXe siècle: Progrès technique, progrès économique, progrès social / J. Fourastié. – Paris : Presses Universitaires de France, 1949. – 22 p.
5. Державна служба статистики України. Економічна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах / [Наук. керівник проекту акад. НАН України М.З. Згуровський]. – К. : НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», 2016. – 184 с.
7. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

8. Гуменюк А.М. Стан та напрями реалізації державної структурної політики імпортозаміщення в Україні / А.М. Гуменюк, Р.Л. Лупак, С.А. Рудик // Глобальні та національні проблеми економіки : [електронне наукове фахове видання]. – 2015. – Вип. 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://global-national.in.ua/archive/6-2015/06_2015.pdf.

9. Оцінки населенням України якості надання адміністративних послуг (2015 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/ua/polls/2015a/ocinki-naselen-rokami-.htm>.

10. Vasylytsiv T.H. Justification of strategic priorities of state structural policy of import substitution in Ukraine / T.H. Vasylytsiv, R.L. Lupak // Actual problems of economics. – 2016. – № 1 (175). – P. 52-60.

References

1. Fisher, A. (1939), "Production, primary, secondary and tertiary", *Economic Record*, Vol. 15.1, pp. 24-38.

2. Fisher, A. (1935), *The Clash of Progress and Security*, Macmillan, London, Great Britain, 230 p.

3. Clark, C. (1940), *The Conditions of Economic Progress*, Macmillan, London, Great Britain, 504 p.

4. Fourastié, J. (1949), *Le Grand Espoir du XXe siècle: Progrès technique, progrès économique, progrès social*, Presses Universitaires de France, Paris, France, 22 p.

5. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ekonomichna statystyka* [State Statistics Service of Ukraine. Economic statistics], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (access date February 02, 2017).

6. Zhurovskiy, M.Z. (2016), *Forsait ta pobudova stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy na serednostrokovomu (do 2020 roku) i dovhostrokovomu (do 2030 roku) chasovykh horizontakh* [Forsyth and construction strategy for socio-economic development of Ukraine in the medium (2020) and long term (2030) time horizons], NTUU «KPI im. I. Sikorsko», Kyiv, Ukraine, 184 p.

7. *Analychna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2016»* [The analytical report to the annual President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2016] (2016), NISD, Kyiv, Ukraine, 688 p.

8. Humeniuk, A.M., Lupak, R.L. and Rudyk, S.A. (2015), "Status and trends of realization of state structural policy in Ukraine import], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky : [elektronne naukove fakhove vydannia]*, no 6, available at: http://global-national.in.ua/archive/6-2015/06_2015.pdf (access date March 01, 2017).

9. *Otsinky naselenniam Ukrainy yakosti nadannia administratyvnykh posluh (2015 rik)* [Estimates of the population of Ukraine as of administrative services (2015)], available at: <http://dif.org.ua/ua/polls/2015a/ocinki-naselen-rokami-.htm>. (access date February 04, 2016).

10. Vasylytsiv, T.H. and Lupak, R.L. (2016), "Justification of strategic priorities of state structural policy of import substitution in Ukraine", *Actual problems of economics*, no 1, pp. 52-60.

Лупак Р.Л. СЕКТОРАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ В УКРАЇНІ

Мета - наукове обґрунтування виявлених секторальних особливостей імпортозалежності економіки України та розробка практичних рекомендацій щодо її подолання.

Методика дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи: системного аналізу і синтезу – для обґрунтування передумов імпортозалежності держави; статистичного та системно-структурного аналізу – для виявлення диспропорцій імпортозалежності України за секторальною структурою економіки та складовими реального сектора економіки; логічного аналізу та стратегічного менеджменту – для обґрунтування стратегічних пріоритетів державної політики імпортозаміщення в Україні.

Результати. З'ясовано, що вивчення імпортозалежності з погляду секторального виміру об'єктивно доводить специфічність рис її виникнення.

Надано характеристику секторальним особливостям імпортозалежності в Україні через групування галузей економіки в окремі сектори, використавши теорію структурних змін. Відповідно секторально економіку України поділено на первинну, вторинну і третинну.

Зробивши акцент на функціонування реального сектора економіки, відображено імпортозалежність України у сферах матеріального виробництва, торговельних послуг, індивідуальних (споживчих) послуг. Для проведення розрахункових операцій по кожному підходу використано наступні показники: обсяг імпорту сектору, частку сектору у загальному обсязі імпорту, коефіцієнт покриття експортом імпорту, частку імпорту у внутрішньому споживанні, імпорнтну квоту, коефіцієнт випередження ВВП над імпортом.

Виділено низку пропозицій за окремими секторами економіки для подолання імпортозалежності України в контексті розроблення та реалізації державної політики імпортозаміщення.

Наукова новизна. Набули подальшого розвитку наукові напрацювання щодо огляду проблеми імпортозалежності, її визначеності секторальним особливостям економіки та вирішення через поступову та комплексну реалізацію державної політики імпортозаміщення.

Практична значущість. Результати розрахунків показників імпортозалежності за секторальною структурою економіки та складовими реального сектора економіки орієнтовані на формування та закріплення структурних змін у державній політиці імпортозаміщення.

Ключові слова: імпортозалежність, сектор економіки, імпортозаміщення, імпорт, експорт, внутрішнє споживання.

Lupak R.L. SECTORAL FEATURES OF IMPORT DEPENDENCE IN UKRAINE

Purpose - scientific rationale for the identified sectoral features of import dependence of the economy of Ukraine and development of practical recommendations to overcome it.

Methodology of research. In the process of research the following methods were used: system analysis and synthesis – to justify the preconditions of import dependence of the state; statistical and systematic structural analysis – to identify imbalances of import dependence of Ukraine on the sectoral structure of the economy and components of the real sector of the economy; logical analysis and strategic management to support the strategic priorities of the state policy of import substitution in Ukraine.

Findings. It was found that the study of import dependence in terms of a sectoral measure objectively proves the specificity of the traits of its occurrence.

Given the characteristic features of sectoral import dependence in Ukraine through the grouping of industries into particular sectors by using the theory of structural changes. According to the sectoral economy of Ukraine is divided into primary, secondary and tertiary.

Focusing on the functioning of the real sector of the economy is reflected in the import dependence of Ukraine highlighting the sphere of material production, commercial services, personal (consumer) services. To conduct settlement operations for each approach used the following parameters: the import volume of sector share of sector in total imports, the coverage ratio of export of import, import share in domestic consumption, the import quota, the rate of advance of GDP over imports.

Highlighted a number of proposals for specific sectors of the economy to overcome dependence on imports of Ukraine in the context of the development and implementation of state policy of import substitution.

Originality. Further development of scientific solutions to review problems of import dependence, its certainty sectoral features of the economy and solutions through a gradual and comprehensive implementation of the state policy of import substitution.

Practical value. The results of calculations indicators of import dependence in the sectoral structure of the economy and components of the real sector economy is focused on the formation and consolidation of structural changes of the state policy of import substitution.

Key words: import dependence, economic sector, import substitution, import, export, domestic consumption.

Лупак Р.Л. СЕКТОРАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИМПОРТОЗАВИСИМОСТИ В УКРАИНЕ

Цель - научное обоснование выявленных секторальных особенностей импортозависимости экономики Украины и разработка практических рекомендаций по ее преодолению.

Методика исследования. В процессе исследования использовались следующие методы: системного анализа и синтеза – для обоснования предпосылок импортозависимости государства; статистического и системно-структурного анализа – для выявления диспропорций импортозависимости Украины по секторальной структуре экономики и составляющими реального сектора экономики; логического анализа и стратегического менеджмента – для обоснования стратегических приоритетов государственной политики импортозамещения в Украине.

Результаты. Выяснено, что изучение импортозависимости с точки зрения секторального измерения объективно доказывает специфичность черт ее возникновения.

Предоставлено характеристику секторальным особенностям импортозависимости в Украине через группировку отраслей экономики в отдельные секторы, используя теорию структурных изменений. В соответствии секторально экономику Украины разделено на первичную, вторичную и третичную.

Сделав акцент на функционировании реального сектора экономики, отражена импортозависимость Украины в сферах материального производства, торговых услуг, индивидуальных (потребительских) услуг. Для проведения расчетных операций по каждому подходу использованы следующие показатели: объем импорта сектора, доля сектора в общем объеме импорта, коэффициент покрытия экспортом импорта, доля импорта во внутреннем потреблении, импортную квоту, коэффициент опережения ВВП над импортом.

Выделено ряд предложений по отдельным секторам экономики для преодоления импортозависимости Украины в контексте разработки и реализации государственной политики импортозамещения.

Научная новизна. Получили дальнейшее развитие научные наработки по обзору проблемы импортозависимости, ее определенности секторальным особенностям экономики и решения через постепенную и комплексную реализацию государственной политики импортозамещения.

Практическая значимость. Результаты расчетов показателей импортозависимости по секторальной структуре экономики и составляющими реального сектора экономики ориентированы на формирование и закрепление структурных изменений в государственной политике импортозамещения.

Ключевые слова: импортозависимость, сектор экономики, импортозамещение, импорт, экспорт, внутреннее потребление.